

**NOVI PRIPOMOČEK ZA
OZAVEŠČANJE IN UČENJE
O HOLOKAVSTU**

*NEZNANE SLEDI (JUDOVSTVO,
ANTISEMITIZEM IN HOLOKAVST
V SLOVENSKI ZGODOVINI).*

**Oto Luthar in Martin Pogačar
v sodelovanju z Evo Klemenčič,
Borisom Hajdinjakom, Marjanom
Tošem in Alenko Markov,
Ministrstvo za zunanje zadeve,
Ljubljana 2013, 24 str.**

Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije je izdalo in založilo drobno knjižico z naslovom *Neznane sledi (judovstvo, antisemitizem in holokavst v slovenski zgodovini)*, ki je namenjena predvsem ozaveščanju in učenju o holokavstu. Navidezno droben učbenik prinaša izjemno veliko koristnih in predvsem uporabnih informacij, ki bodo učiteljem in profesorjem služile za argumentiranje zgodovinskih dejstev, zlasti pa za povrnitev zgodovinskega spomina na najtemnejše poglavje 20. stoletja. Holokavst tudi ni nekaj, kar naj bi se zgodilo mimo nas, nekje daleč do današnje Slovenije, ta stereotip že dolgo predstavlja povsem napačno prepričanje. Uvodno besedo v knjižici, ki je nastala kot rezultat posebnega projekta, ki ga je Ministrstvo za zunanje zadeve lani pripravilo v sodelovanju z Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport ter Zavodom Republike Slovenije za šolstvo, je napisal zunanji minister Karel Erjavec. Ni slučaj, da je projekt nastal in bil voden ravno na zunanjem ministrstvu, saj je slovenska tradicionalna zunanjepolitična prioriteta področje človekovih pravic. Najboljša pot do njihove zaščite in uveljavljanja

pa je po besedah Karla Erjavca »/.../ učinkovito izobraževanje in usposabljanje. Z izobraževanjem o človekovih pravicah spodbujamo kulturo miru, nediskriminacije, spoštovanja in strpnosti ter tudi tako preprečujemo njihovo kršenje.«

Knjižica *Neznane sledi* je kljub relativni skromnosti dober učni pripomoček, po katerem bodo radi segali učitelji in profesorji zgodovine, ko se bodo lotevali tematike holokavsta. V osnovnih in srednjih šolah je zlasti pri pouku zgodovine temu temnemu poglavju 20. stoletja namenjenega premalo časa in prostora. A stvari se počasi premikajo na bolje in k pozitivnim spremembam zagotovo pripomorejo tudi projekti, kakršnega so se lotili na zunanjem ministrstvu, ki v okviru sektorja za človekove pravice koordinira tudi različne dejavnosti spomina na holokavst. Da je bilo še do nedavnega tega spominjanja pri nas dokaj malo ali skoraj nič, je tudi posledica neznanja in zmotnega prepričanja, da to poglavje naše zgodovine ni aktualno, saj se je zgodilo drugje in nas je zaobšlo. Avtorja knjižice, ki sta sama dobra poznavalca te tematike, uvodoma predstavita zgodovinsko ozadje antisemitizma in takoj za tem podata pogloblitve splošne informacije o nacizmu in holokavstu. Nato preide ta na domača tla in zgodovinsko zelo pregledno, zgolj informativno, predstavita še zgodovino Judov na območju današnje Slovenije in opišeta stanje judovstva tik pred začetkom druge svetovne vojne. Osrednje vsebine so vezane na obdobje okupacije in razkosanja jugoslovanske Slovenije med letoma 1941–1945 in temeljijo na osebnih zgodbah preživelih internirancev.

Neverjetno dokumentarna in sporočilno izjemno bogata je pripoved dveh prekmurskih internirank iz taborišča smrti v Auschwitzu, Elizabete Fürst, roj. Deutsch, iz Lendave in Erike Fürst iz Murske Sobote, ki sta tako rekoč še zadnji živi priči tragedije holokavsta v Prekmurju. Zdaj obe živita v Murski Soboti in ne skrivata grenke življenjske izkušnje, ki ju je odgnala daleč stran od doma in odtrgala od najdražjih domačih. Povedali sta svojo zgodbo, ki bo mladim v poduk in je zagotovo ne bodo mogli pozabiti. Tako kot tudi ne pripovedi Miriam Steiner Aviezer, ki je svojo pot v taborišče smrti sicer opisala v romanu *Vojak z zlatimi gumbi*, v knjižici *Neznane sledi* pa je ponovila pripoved o grozi ločitve od staršev, predvsem od mame. V tem delu so objavljeni tudi podatki o slovenskih internirancih v nemških, italijanskih, madžarskih in hrvaških koncentracijskih taboriščih z navedbami smrtnih žrtev. Posebej je dodana kolona o smrtnih žrtvah v teh taboriščih, pri čemer je daleč na prvem mestu tovarna smrti Auschwitz-Birkenau, kjer je umrlo 440 slovenskih Judov.

Sklepni del knjižice zelo na kratko obravnava razmere po vojni, ko se je iz taborišč vrnila le peščica Judov. V holokavstu je življenje izgubilo skoraj 87 % vseh Judov, ki so pred drugo svetovno vojno živeli na območju današnje Slovenije. V Prekmurje se je vrnilo vsega 65 ljudi. Ti so nato doživeli grobo nacionalizacijo premoženja in druge ukrepe komunističnih oblasti,

zaradi česar se je večji del preživelih po letu 1948 odselil v Izrael in ZDA. V pokrajini ob Muri so ostali samo še ostanki ostankov. Na koncu knjižice je objavljeno še kratko poglavje o slovenskih pravičnikih. Gre za ljudi, o katerih doslej ni bilo veliko znane, ki so med drugo svetovno vojno nesebično pomagali Judom in pri tem tvegali svoja življenja. Njihova imena so javno objavljena v parku spomina muzeja Yad Vashem v Jeruzalemu. Med njimi je tudi sedem slovenskih pravičnikov. To so Uroš Žun, Andrej Tumpej, Zora Pičulin, Ivan Breskvar, Ljubica in Ivan Župančič ter Franjo Punčuh. Pripravljena sta še dva predloga za nove pravičnike, med njimi tudi za ljudi, ki so reševali prekmurske Jude leta 1944 pred deportacijami v taborišča smrti.

Knjižico bogatijo izbrane fotografije in dokumentarno gradivo, njeno posebno bogastvo pa so na zelo enostaven način obrazloženi pojmi o holokavstu in antisemitizmu. Dodani so sezname mladinske literature o holokavstu, spletnih strani z informacijami o holokavstu in filmov o holokavstu. Na zadnji strani so objavljene barvne oznake v koncentracijskih taboriščih, ki jih redko srečamo celo v znanstvenih besedilih o tej tematiki. V tem je pravzaprav tudi dodana vrednost publikacije, ki bo uporabna za učitelje, učence, profesorje in dijake. Namenjena je zlasti slednjim.

Marjan Toš